

Unitat 13

Democràcia espanyola

1 La Transició (1975-82)

La Transició democràtica és el període històric, entre 1975 i 1982, en què Espanya passa de la dictadura franquista a una monarquia constitucional fonamentada per institucions democràtiques.

1.1 Joan Carles I (1975-2014) i Adolfo Suárez (1976-1981)

Va ser nomenat cap d'Estat per Franco i va exercir el càrrec a partir de la mort del dictador (20/11/1975).

Fins el 1977, va exercir una monarquia absoluta sense legitimitat democràtica entre greus conflictes laborals (vagues) reprimits de forma brutal (cinc obrers morts a Vitòria, el 3 de març de 1976) i amb l'atemptat contra els carlins a Montejurra (Navarra) amb dos morts.

JCI, el 1976, va nomenar **Adolfo Suárez** president del Govern. Aquest va poder eliminar les institucions de la dictadura i legalitzar alguns partits polítics.

A més, dels grups terroristes d'extrema esquerra d'ETA i el FRAP (Front Revolucionari Antifeixista i Patriota) van aparèixer els GRAPO (Grups de Resistència Antifeixista Primer d'Octubre). L'extrema dreta va continuar fent atemptats, com la matança d'Atocha (1977), on van assassinar cinc persones en un despatx d'advocats laboralistes a Madrid.

El 15 de juny de 1977 es van celebrar les primeres eleccions generals democràtiques des de la II República.

1.2 Els governs de la UCD (1977-1982)

La Unió de Centre Democràtic (UCD), liderada per Adolfo Suárez, va guanyar les eleccions del 1977 i del 1979. L'objectiu principal era aprovar una nova constitució. Això es va produir el 31 d'octubre de 1978. I la seua ratificació en referèndum seria el 6 de desembre.

Principis de la Constitució de 1978

- La sobirania nacional resideix en el poble.
- Reconeixement de drets i deures fonamentals (igualtat davant la llei; dret a la vida, a l'educació, a l'habitatge...; pagament d'impostos).
- S'aboleix la pena de mort.
- Aconfessionalitat de l'Estat.
- La monarquia parlamentària és la forma política de l'Estat.
- Divisió de poders (legislatiu, executiu, judicial).
- El Regne d'Espanya és un estat unitari format per comunitats o ciutats autònomes (s'hi reconeix l'existència de nacionalitats).
- El Tribunal Constitucional interpreta la Constitució en cas de conflicte.
- El Defensor-a del Poble vetlla pels drets i llibertats de la ciutadania.

El Govern central va cedir davant les manifestacions a favor de l'autogovern de Catalunya i va permetre el retorn, com a president provisional de la Generalitat, de Josep Tarradellas, el 23 d'octubre de 1977.

El 1979, es van aprovar els nous estatuts d'autonomia de Catalunya (retallat) i País Basc.

Estatut d'Autonomia de Catalunya (2006)

- Catalunya és una nació.
- L'autogovern de Catalunya es fonamenta en la Constitució, i també en els drets històrics del poble català.
- Les llengües oficials són el català, el castellà i l'aranès.
- El Parlament té el poder legislatiu.
- El Govern de la Generalitat té el poder executiu.
- El Tribunal Superior de Justícia és el màxim òrgan del poder judicial a Catalunya.
- El Síndic-a de Greuges col·labora amb el Defensor-a del Poble.

El 29 de gener de 1981, Suárez dimiteix per la manca de suports i la crisi econòmica i laboral. El nou president seria Leopoldo Calvo Sotelo.

El 23 de febrer de 1981, es va produir un cop d'estat fallit (**23-F**) mentre s'investia Calvo Sotelo. El tinent coronel de la Guàrdia Civil, Antonio Tejero, va assaltar el Congrés dels Diputats amb un grup d'agents. Tenia el suport d'alts comandaments militars, com el capità general de València, Milans del Bosch. Però JCI no els va secundar. Després de l'intent de cop, el desenvolupament de les autonomies es va frenar i la figura del rei va sortir reforçada.

El 1982, el govern va decidir que Espanya ingressés a l'OTAN.

2 El canvi a l'esquerra i el gir a la dreta (1982-2004)

2.1 Felipe González

El PSOE, liderat per Felipe González, va guanyar les eleccions del 1982, 86, 89 i 93. El govern socialista va invertir en infraestructures (autovies, tren d'alta velocitat) i serveis públics (educació, sanitat). El gener de 1986, Espanya va entrar a la CEE (avui UE). Com a resposta a ETA, l'Estat va crear els *Grupos Antiterroristas de Liberación* (GAL), que van assassinar una vintena de persones. Per això el ministre d'Interior, José Barrionuevo, entre altres, va ser condemnat a 10 anys de presó (seria indultat per Aznar). Aquest escàndol junt amb el finançament il·legal del partit farien perdre al PSOE les eleccions del 96 i el 2000.

2.2 José M. Aznar

El govern del PP, presidit per José María Aznar, va aplicar retallades i privatitzacions d'empreses públiques per accedir a l'euro. També va liberalitzar l'urbanisme i seria l'inici de la bombolla immobiliària (crisi del 2008). El 2002 el servei militar deixaria de ser obligatori, es donaria suport als Estats Units en la guerra d'Iraq i tindria lloc el naufragi del petrolier Prestige a Galícia. L'11 de març de 2004, tres dies abans de les eleccions generals, Al-Qaida, grup terrorista gihadista, va cometre el pitjor atemptat de la història d'Espanya (192 morts, uns 2.000 ferits) als trens de rodalies i a l'estació d'Atocha de Madrid. El Govern del PP va dir que havia estat ETA i així no vinculava l'atac amb la seua participació a la guerra d'Iraq.

3 Gir a l'esquerra i el retorn de la dreta (2004-2018)

3.1 Zapatero

La desinformació relativa a l'**11-M** va fer que el PSOE guanyés les eleccions del 2004. El govern de José Luis Rodríguez Zapatero va retirar l'exèrcit de l'Iraq i va legalitzar el matrimoni homosexual. Entre 2007-08 va esclatar una **crisi financera mundial** per impagament d'hipoteques, la pitjor des de la Gran Depressió (1929). Això va causar grans retallades.

3.2 Rajoy

El 2011, ETA va anunciar l'alto el foc definitiu i Mariano Rajoy, nou líder del PP, desbancava Zapatero. El moviment dels indignats o del **15-M** aglutinava el descontentament social davant el rescat a la banca, la pujada de l'IVA, les retallades en educació i sanitat i els treballs temporals. El partit *Podemos* va sorgir de les assemblees ciutadanes.

El 2014, JCI abdica en el seu fill, Felip VI, després que, el 2012, es fes públic que havia anat a caçar elefants amb una amant.

El 2018, el PP va ser condemnat per corrupció i la moció de censura presentada pel PSOE de Pedro Sánchez va prosperar.

4 Pedro Sánchez (2018-)

L'abril i el novembre del 2019 es convocarien eleccions fins que es va constituir el primer govern espanyol de coalició des de la II República: el del PSOE i Unides Podem.

Primera legislatura (2019-2023): el 25 de febrer de 2020 es detecten els primers casos de covid-19 a Catalunya. Un mes després que la malaltia respiratòria fos declarada emergència sanitària per l'OMS. A partir del 2021, es va dur a terme campanyes de vacunació massiva que van contribuir a frenar la pandèmia. El coronavirus SARS- Cov-2, fins el 2023, ha causat uns 7 M de morts al món (121.000 a Espanya). Pedro Sánchez va activar l'estat d'alarma i es va ordenar el confinament de la població i altres mesures excepcionals per evitar contagis, però amb afectacions greus a certes indústries o serveis, com l'educació, l'hostaleria, turisme, cultura o esports. A partir del 24 de febrer de 2022, la guerra d'Ucraïna va crear impactes econòmics negatius (inflació, costos energètics), igual que a la resta de la UE.

Segona legislatura (des de 2023): Després de les eleccions generals de juliol de 2023, i després de negociar suports amb diverses formacions polítiques, incloent-hi Sumar i partits nacionalistes com ERC, EH Bildu, PNV, BNG, Coalició Canària i Junts, Sánchez va ser reelegit president al novembre del 2023 i va formar un govern de coalició amb Sumar, que exclouia Unides Podem.

5 Política catalana (1980-2025)

El pujolisme

Entre 1980-2003, Jordi Pujol, de Convergència i Unió (CiU, coalició entre un partit nacionalista de dretes i un de democristià), seria president de la Generalitat de Catalunya, a pesar de certs escàndols (cas Banca Catalana, negocis familiars). Va pactar amb tots els governs espanyols.

El 1983 es van recuperar el Mossos d'Esquadra, la policia autonòmica. Apareix TV3 (avui 3Cat) i s'aprova la Llei de normalització lingüística (ensenyament del català obligatori).

El 1987, apareix l'organització territorial en comarques (avui són 42).

El 1992 se celebren els Jocs Olímpics a Barcelona.

5.1 Els Tripartits (2004-2010)

Després de 23 anys de pujolisme, el PSC, ICV i ERC van formar el primer govern tripartit de la Generalitat amb Pascual Maragall com a president.

El 2006, s'aprova l'actual Estatut d'Autonomia (retallat a les Corts espanyoles) i se celebren eleccions que permeten governar el segon tripartit amb José Montilla com a president.

5.2 L'ascens de l'independentisme (el Procés, 2010-2017)

A causa de la retallada de l'Estatut, CiU va guanyar les eleccions i Artur Mas seria el nou president.

El pacte fiscal que garantia més ingressos per a Catalunya va ser rebutjat pel Govern espanyol.

El 9 de novembre de 2014 es va celebrar una consulta (no permesa pel Govern esp.) sobre la independència de Catalunya. Aquest acte va comportar la inhabilitació de Mas entre altres.

El 2015, Carles Puigdemont, successor de Mas, després de vèncer a les eleccions amb la coalició Junts pel Sí (CiU, ERC), és nomenat president i assumeix l'encàrrec de tirar endavant la independència.

El 17 d'agost de 2017, a Barcelona, uns gihadistes van assassinar 14 persones i en van ferir un centenar. L'endemà, a Cambrils, en van matar una altra.

L'1 d'octubre de 2017 se celebra un referèndum no autoritzat sobre la independència. El Govern del PP de Mariano Rajoy va ordenar a la Policia Nacional i a la Guàrdia Civil que impedissin la votació per la força (resultat: 844 ferits).

El 27 d'octubre de 2017 es va activar l'article 155 de la Constitució que dissolia l'autogovern de Catalunya i s'empresonava els responsables del referèndum que no s'havien exiliat, com el vicepresident Oriol Junqueras (ERC).

El 21 de desembre de 2017 el Govern esp. convoca eleccions a Catalunya i Quim Torra relleva Puigdemont, que ja era a l'exili. La inhabilitació de Torra per desobediència (penjar pancartes relatives als presos independentistes) el va obligar a dimitir.

5.3 El postprocés (2021-)

A les eleccions del 2021, el PSC de Salvador Illa, va guanyar. Però l'aliança entre Junts, ERC i la CUP va permetre que Pere Aragonès es convertís en el tercer president republicà de la Generalitat.

D'ençà de la moció de censura guanyada per Pedro Sánchez, Aragonès s'ha mostrat dialogant amb el Govern espanyol, que ha indultat els presos independentistes i ha tirat endavant una llei d'amnistia.

Aragonès va liderar un govern de coalició entre ERC i Junts. No obstant això, a l'octubre de 2022, tensions internes van fer que el president expulsés els consellers de Junts del govern.

ERC, llavors, es va quedar en minoria. Al març del 2024, després que el Parlament no aprovés els pressupostos, Aragonès va convocar eleccions anticipades. Els partits independentistes van perdre la majoria parlamentària per primera vegada des de 2012 i el PSC, després d'arribar amb un acord amb ERC i els Comuns, va poder investir Salvador Illa com a nou president de la Generalitat. A partir d'aleshores, les relacions institucionals entre Catalunya i Espanya (en especial, amb la monarquia) es van normalitzar.